

POZNÁNÍM K POROZUMĚNÍ

Příručka pro výuku o romské menšině na základních školách

Vydáno v rámci projektu
„Moji kamarádi Romové a svět kolem nás“
realizovaného
Centrem ochrany lidských práv jižní Čechy
z prostředků
Nadace otevřené společnosti - OSF Praha.
Projekt byl podpořen
i prostřednictvím Nadačního fondu ZSF Jihočeské univerzity.

OBSAH

Úvod	3
Představení realizátora projektu	4
O projektu „Poznáním k porozumění – Moji kamarádi Romové a svět kolem nás“	5
Krátký přehled historie Romů	6
Nástin dějin Romů v Čechách	8
Romové v ČR po roce 1989	10
Romská kultura	12
Romové v Českém Krumlově	14
Doporučená literatura a odkazy na informace o romské menšině	16
Kontaktní údaje	19
Poděkování	20

ÚVOD

Příručka, kterou právě držíte v ruce, vznikla jako pomocný materiál pro výuku na základních školách. Je určena především pro pedagogy, kteří se ve své práci setkávají nebo mohou setkávat s otázkami týkajícími se romského etnika, romské kultury. Snad bude užitečným pomocníkem nejen pro učitele občanské nauky nebo hudební výchovy či literatury, ale také každému, kdo má zájem o prohloubení poznání historie, kultury či současných aktivit této národnostní menšiny.

Smyslem této příručky není podat vyčerpávající přehled o romské menšině, rozsah to ostatně ani neumožňuje, její cíle jsou podstatně skromnější: nabídnout základní přehled o romském etniku a jeho kultuře a českokrumlovské historii s důrazem na přehled literatury, použitých a doporučených pramenů a odkazů včetně těch dnes hojně užívaných - internetových odkazů na nejrůznější stránky věnované romské menšině.

Proč tato příručka vznikla?

V průběhu roku 2004 realizovalo Centrum ochrany lidských práv jižní Čechy projekt „Poznáním k porozumění – Moji kamarádi Romové a svět kolem nás“. Touto aktivitou chtělo jihočeské centrum přispět k přiblížení romského způsobu života a kultury především dětem základních škol v Českém Krumlově. Několik desítek let byly všechny problémy Romů skryté pod povrchem, byly řešeny drastickou asimilací, později nesmělou integrací. Po roce 1989 se v našich životech mnohé změnilo a postupně se mění i náš přístup a pohled na tuto výraznou domácí menšinu. I když v Českém Krumlově, kde byl projekt realizován, je vztah Romů a majoritní společnosti již léta pokládán za téměř ukázkový - soužití v tomto městě probíhá bez jakýchkoli větších problémů - i zde se často setkáváme s naprostou neznalostí romské kultury, historie, nepochopením romských zvyků a odlišností. Právě schopnost pochopit a tolerovat kulturní odlišnosti toho druhého, ať reprezentují kulturu majoritní či minoritní, je předpokladem k udržitelnosti bezproblémového soužití a k předcházení mnohým problémům vyvěřajícím z neznalosti druhého.

Výše zmíněná projektová aktivita Centra ochrany lidských práv měla tedy přispět k náročnému a dlouhodobému procesu hledání porozumění mezi většinovou společností a Romy, jemuž se stále staví do cesty mnohé překážky. Ty ale spojuje jedno společné, a to malá informovanost o odlišnostech romské kultury a z ní pramenící až znepokojující lhostejnost k problémům romské minority. Měli bychom si však uvědomit, že všeobecně nízké vzdělání či alarmující nezaměstnanost Romů má své příčiny a důsledky a že problémy početné romské menšiny jsou problémy nás všech. Lepší pochopení a porozumění kulturním odlišnostem by mělo být spojováno především s prací s předškoláky a dětmi na základní škole. (Porozumění mezi dětmi navzájem napomáhá i větší schopnosti romských dětí s úspěchem se vyrovnávat s nejrozličnějšími nástrahami, které jim může přinášet jejich odlišné kulturní prostředí). I proto, že lhostejnost a nezájem o druhého se daří narušovat především mezi mladými lidmi, předkládáme tuto příručku školám a jejich pedagogům...

*Za vydavatele
Tomáš Zunt, ICOS Český Krumlov*

Představení realizátora projektu a jeho zřizovatele

Centrum ochrany lidských práv jižní Čechy

Centrum
ochrany
lidských
práv

Centrum ochrany lidských práv jižní Čechy vzniklo jako součást širšího projektu občanského sdružení ICOS - Informační centrum občanského sektoru Český Krumlov v první polovině roku 2003 za podpory Českého helsinského výboru (ČHV). Ten s centrem i nadále úzce spolupracuje. Činnost centra je zaměřena na problémy omezování a porušování základních lidských práv zejména v jihočeském regionu.

Cílem Centra ochrany lidských práv je:

1. přímo poskytovat poradenské a informační služby široké veřejnosti v celém Jihočeském kraji
2. realizovat přesně cílenou osvětu a vzdělávání v oblasti lidských práv zaměřené na laickou i odbornou veřejnost
3. přímo v terénu realizovat projekty zaměřené na minoritní skupiny obyvatelstva

Kromě těchto aktivit je v sídle Centra zřízena knihovna, která soustřeďuje veškerou dostupnou literaturu a další informační zdroje související s ochranou lidských práv a svobod. Jedná se především o základní české, evropské a světové lidskoprávní dokumenty, publikace ČHV, brožury zabývající se konkrétně jednotlivými okruhy lidských práv, pedagogické materiály pro seznámení, výchovu a vzdělávání v oblasti lidských práv, časopisy, letáky i nejrůznější články s danou tematikou a další. Databáze literatury je přístupná také on-line na webových stránkách Centra ochrany lidských práv (www.lidskaprava.krumlov.cz) či na samostatné adrese: <http://db.latan.cz>.

Informační centrum občanského sektoru - ICOS Český Krumlov

Informační centrum občanského sektoru-ICOS Český Krumlov je občanské sdružení, které bylo založeno v březnu 2000 v Českém Krumlově. Cílem činnosti ICOS je podpora občanského sektoru při překonávání překážek v rozvoji občanské společnosti a třísektorového partnerství v místě a podpora rozvoje demokracie v České republice se zvláštním zaměřením na proces evropské integrace včetně budování absorpční a projektové kapacity. Těchto cílů ICOS dosahuje prostřednictvím vzdělávacích a propagačních aktivit, podporou a asistencí kulturních a vzdělávacích aktivit, prací s mládeží a sociálně či zdravotně postiženými skupinami lidí, a asistencí neziskovým, komerčním či veřejnosprávním subjektům při přípravě, vyhledávání prostředků a realizaci jednotlivých projektů.

ICOS se prioritně zaměřuje na aktivity probíhající v místě jeho působení, tedy v jihočeském regionu a ve městě Český Krumlov a jeho okolí. Činnost organizace se zakládá na třech pilířích:

1. facilitace komunitního dialogu a rozvoj občanské společnosti v místě (participace na strategickém plánování rozvoje regionu, zapojování veřejnosti do rozhodovacích procesů, informovanost občanů o veřejném dění, atp.)
2. projektová asistence jiným neziskovým a veřejnosprávním institucím (vyhledávání grantových příležitostí, asistence při formulaci projektu, sepisování grantové přihlášky a pomoc při implementaci úspěšných grantů pro občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, příspěvkové organizace a obecní úřady v jižních Čechách).
3. provoz Centra ochrany lidských práv Jižní Čechy

Hlavním zdrojem financování ICOS jsou granty přidělené ve veřejných výběrových řízeních. V omezené míře k příjmům ICOS patří také platby za dodávky služeb, které přímo souvisejí s posláním ICOS či s obsahem právě řešených grantů (například asistence se strategickým a komunitním plánem, poradenství při implementaci projektů apod.).

O PROJEKTU

Poznáním k porozumění je motto celého projektu „Naši kamarádi Romové a svět kolem nás“, který byl zaměřen na přiblížení romské kultury dětem základních škol. V rámci projektu (jenž byl finančně podpořen Nadací otevřené společnosti - OSF Praha), proběhl cyklus přednášek o historii Romů na území Čech, o tradičních zvycích a kultuře Romů, určený žákům II. stupně základních škol s cílem přispět k lepšímu poznání a tím i pochopení této minority. Jednotlivé semináře se uskutečnily v průběhu roku 2004 na českokrumlovských základních školách a byly zaměřeny na představení romské menšiny v jiném světle než jak jsou děti (i širší veřejnost) zvyklé. Prostřednictvím těchto setkání byla dětem formou povídání a nejrozumnějších ukázek přiblížena nejen historie Romů v České republice, jejich tradiční zvyky, jídla, hudba, ale i například tradiční romské pohádky.

Záměrem Centra ochrany lidských práv jižní Čechy je tímto projektem přispět k hlubšímu poznání a porozumění romské kultuře a mentalitě, k větší toleranci ke kulturním odlišnostem a nabídnout zejména dětem více informací o romských spoluobčanech. Sekundárně je pak cílem projektu rozšířit činnost Centra ochrany lidských práv o poradenství a informační služby pro romské občany a prohloubit své služby a aktivity směřované k Romům a romským iniciativám. Projekt má tedy přispět k částečnému prolomení komunikačních a osobních bariér nejen mezi dětmi, ale také například mezi romskými neziskovými organizacemi a veřejností. Pro dosažení stanovených cílů projektu byl zvolen jednoduchý dvouhodinový seminář. Prostřednictvím vyprávění, nejrozumnějších ukázek a následné diskuse byly děti seznamovány s původem odlišností mezi většinovou společností a romskou minoritou. Na jednotlivé semináře navazuje výtvarná a literární soutěž k danému tématu, určená pro žáky II. stupně českokrumlovských základních škol, zakončená slavnostním večerem, jenž bude spojen s vystoupením místní romské kapely a dětského tanečního souboru a s vyhlášením a oceněním soutěží. Jedním z projektových výstupů je i tato příručka.

Abstrakt - cíl projektu: Hlavním cílem projektu je nabídnout především dětem, ale i široké veřejnosti více informací o romské minoritě. Přiblížení romské kultury, více informací o historii, hodnotách romských spoluobčanů, má přispět k poznání odlišností této minority. Prohloubením znalostí o této etnické, resp. národnostní skupině a seznámením s různými aspekty života této minority chceme tedy přispět k větší toleranci mezi většinovou společností a Romy ve městě Český Krumlov. Vedlejším produktem projektu je rozšíření kontaktů a spolupráce Centra ochrany lidských práv s romskými neziskovými organizacemi v regionu.

Stručný přehled historie Romů

Původní pravlastí Romů je Indie, odkud předkové dnešních Romů odcházeli z různých příčin a v několika migračních vlnách. Nejvýznamnější vlna se dala do pohybu směrem na západ mezi 9. – 11. stoletím n.l. Dočasným domovem velké části z nich se jim na jejich cestě stala Persie, kde se zdrželi asi 100 let. V Persii se od hlavního proudu, který směřoval do Evropy, oddělily skupiny Romů směřující na jihovýchod do Sýrie, severní Afriky a přes Gibraltar do Španělska. Dobu jejich příchodu do Evropy nelze přesně určit, protože se jednotlivé skupiny Romů rozptylovaly po Evropě nezávisle na sobě. Na cestě zůstávaly skupiny Romů, kteří se v jednotlivých zemích staly základem „cikánského“ osídlení. Hlavní proud Romů přišel do Evropy z Malé Asie přes Balkán, kde jsou patrně přítomní od 12. století a poté postupovali dále do střední Evropy. Historické prameny z 12. a 13. století jsou však velmi kusé. Jasnější historické zprávy o přítomnosti Romů v blízkosti zemí koruny české přináší až 14. století. Místní obyvatelstvo přijímalo tyto cizince poměrně přívětivě (Romové přinášeli nové technologie zpracování železa a kovů a byli dobří hudebníci), obdarovávali je almužnou na další pouť, od panovníků získávali ochranné listy. Za první nezpochybnitelný záznam o přítomnosti Romů u nás je považován text ze Starých letopisů českých k roku 1416 a o rok pozdější městské účetní knihy ve městě Znojmě, které již přítomnost Romů na našem území potvrzují.

V 15. století pronikli Romové také do severní Evropy, a to ve dvou proudech. Západní proud směřoval do Německa, Francie, Španělska, Holandska, Dánska a Norska a Anglie, kde je jejich přítomnost doložena po roce 1500. Východní proud pak prošel přes Uhry a Slovensko do Polska, Finska a Švédska. Na Ukrajinu a do Běloruska přišli Romové až v 18. století, na území Ruska byla ale již v této době část Romů z Arménie a Balkánu. Do Ameriky a Austrálie přicházeli až v druhé polovině 19. století s ostatními přistěhovalci z Evropy.

Názvy Romů

Označení Rom, které používají samotní příslušníci tohoto národa (současných romských etnických skupin) je nejstarší a pravděpodobně je památkou na jejich pravlast. Název Rom vznikl ze slova dom – tím se v Indii označovali příslušníci nižších kast, kteří se dodnes živí převážně hudbou a udržují polokočovní způsob života. Po příchodu Romů se původní hláska – cerebrální d – změnila v hlásku r. Původní kastovní název se udržel dodnes u syrských Romů – Domů.

K běžnému označení Romů patří ve Velké Británii a anglicky mluvících zemích též výraz Gypsies, vzniklý z názvu Egyptians, ve Španělsku Gitanos, vzniklý obdobně ze slova Egypcianos atp. Tato označení vycházejí z rozšířené, ale nepravdivé báji o Egyptském původu Romů, kterou po svém příchodu do Evropy šířili sami Romové.

I u nás často užívaný termín Cikán (v němčině Zigeuner, italštině Zingari, v slovanských jazycích Cigán, Cygan atp.) je však rovněž názvem, který dalo většinové obyvatelstvo těmto lidem - Romům. Původ má toto označení ve slově Acinganoi – tj. příslušníci jedné z byzantských sekt v oblasti Malé Asie, s kterými byli Romové ztotožnění.

Správný název je však tedy Rom, Romové.

Pronásledování Romů

Počátky pronásledování Romů spadají do konce 15. století. V Římskoněmecké říši je například v roce 1498 zrušena platnost ochranného listu císaře Zikmunda, a tím jsou Romové postaveni mimo zákon. Příspěvek k této nevhodnosti mohlo to, že Romové byli cizím elementem, s naprosto jiným vzhledem, mentalitou, jazykem nebo odlišným vztahem k víře. I když přijali křesťanskou víru, jejich pojetí víry bylo jiné, například nikdy nepřijali roli církve jako prostředníka mezi sebou a Bohem (roku 1427 například pařížský arcibiskup exkomunikoval *cikány* z církve). Obyvatelstvo jim postupně přestalo poskytovat dobrovolné pohostinství, čímž se ovšem množilo přizivnictví Romů. Tvrdé represe vůči Romům zahájil po třicetileté válce Leopold I. V roce 1697 je prohlásil za psance, čímž umožnil beztrestné zabíjení Romů. Jisté uvolnění přišlo s vládou Marie Terezie. Program na asimilaci Romů však zanikl bez trvalejších výsledků po skončení vlády jejího syna Josefa. Od 18. století začíná proces dobrovolného usazování Romů, iniciovaný z jejich strany. Romové, usilující trvale se usadit, zakládali tábory a tzv. „cikánské vesnice“ na okrajích vesnic a měst, tedy tam, kde to místní obyvatelstvo připustilo. Tím však nezískávali domovské právo a nemohli ani navštěvovat školy. V 18. století se v Uhrách prosazuje státem řízené usazování Romů s jejich následnou asimilací, ale rychlejším tempem pokračuje usazování Romů až v 19. století, zejména na Moravě (z Moravy pocházeli za první republiky

také první romští vysokoškoláci). Právě usedlí Romové se začínali postupně sžívat s místním obyvatelstvem a prohlubovala se jejich vzájemná důvěra. Slibný vývoj moravských Romů byl však ukončen v době okupace za druhé světové války, kdy byly celé rody moravských i českých Romů umučeny v nacistických koncentračních táborech.

Romský jazyk

Romština, ať už jde o kterýkoli z jejích jazykových skupin a dialektů, se řadí mezi indoevropské jazyky, do skupiny jazyků indických (společně například s hindštinou či bengálštinou). Příbuznost indoevropských jazyků prozrazuje mj. podobnost některých výrazů, například pro *bratr* – anglicky *brother*, staroindické *bhrátr*, romské *phrať*, nebo *člověk* - hindsky *manúš*, romsky *manuš*, *oheň* - hindsky *ag*, romsky *jag*, *černý*, *černá* – hindsky *kala*, *kali*, romsky *kalo*, *kali*; *náš* – hindsky *amara*, romsky *amaro* atd.

Romština však není zdaleka jednotným jazykem – díky územním přesunům jednotlivých romských skupin a jejich usazení v různých zemích Evropy a světa existuje několik hlavních dialektů romského jazyka, ale i přesto se Romové z různých částí světa mohou spolu rámcově domluvit.

Použitá literatura:

Horváthová – Holomková, Jana: Náčrt historie Romů od jejich příchodu do zemí koruny české, str.16 – 19. In: Život a kultura etnických minorit a malých sociálních skupin. Brno 1996

Málek, Jiří: Přehled historie Cikánů v českých zemích do roku 1848, str. 29 – 41. In: Cikáni v průmyslovém městě (problematika adaptace a asimilace). Praha 1986

Hübschmanová, Milena: K počátkům romských dějin. In: Černobílý život, Praha 2000

Davidová, Eva: Romano drom - Cesty Romů 1945-1990. Olomouc 1995

Nástin dějin Romů v Čechách

Absence vlastní psané historie Romů nutí obracet se k dostupným historickým pramenům. Ty z 12. a 13. století jsou však, co se týče Romů, velmi kusé a nejisté. Za první nezpochybnitelný záznam o přítomnosti Romů u nás je považován text ze Starých letopisů českých k roku 1416 a o rok pozdější městské účetní knihy ve městě Znojmě, které již přítomnost Romů na našem území potvrzují. Skupiny Romů se tehdy vykazovaly ochrannými listinami od panovníků, které jim zaručovaly příznivé přijetí (roku 1423 vystavil takový glejt císař římský a král český Zikmund Lucemburský na Spišském hradě vojvodovi Ladislavovi). Tyto glejty zaručovaly Romům ochranu na jejich cestách, místní obyvatelstvo nadto zpočátku přijímalo tyto cizince poměrně přívětivě, obdarovávalo je almužnou na další pouť atp.

Od 16. století se však přístup k Romům mění. Postupně přerůstá vztah majoritní společnosti k Romům v otevřenou represí. Příspěvek k této nevrzivosti mohlo to, že Romové byli cizím elementem, s naprosto jiným vzhledem, mentalitou i jazykem a také jiný vztah Romů k víře. Protiromské nálady se postupně vyostřovaly i na našem území, roku 1545 vydal Ferdinand I. mandát, jímž prikazoval vyhnat Romy ze země, v roce 1688 vypověděl Romy Leopold I., roku 1697 je prohlásil za psance, čímž umožnil jejich beztrestné zabíjení. Císař Karel VI. (1711-1740) nařídil nejen tvrdé tresty a stíhání Romů, ale i tresty pro ty, kteří jim poskytovali jakoukoli pomoc.

Až za vlády Marie Terezie a jejího syna Josefa II. byl postoj vůči Romům vstřícnější a otevřená represe byla nahrazena asimilačními pokusy. Avšak i zde šlo spíše o výměnu tolerance romských rodin za mnohá omezení. Tzv. regulování *cikánů* dostávali povolení k pobytu, ale jejich další pohyb na daném území podléhal přísné kontrole. V osvícenské politice své matky pokračoval Josef II. kladením důrazu na školní docházku, vyučení romské mládeže atp. Avšak i za jeho vlády docházelo k bezdůvodným útokům proti Romům (za příklad může sloužit například tzv. Hontianský proces z roku 1782, kdy bylo za nedokázané vraždy a „lidožroutství“ popraveno čtyřicet Romů. Pozdější vyšetřování prokázalo, že z údajných zavražděných nikdo nechybí a přiznání bylo na Romech vynuceno mučením). V roce 1784 nicméně vydal Josef II. rozhodnutí o prvním státem řízeném rozmístění romských rodin. V průběhu 18. století také začíná proces dobrovolného usazování romských rodin iniciované z jejich strany.

Dochované údaje z jednotlivých částí Moravy dokládají, že v 19. století se romské usedlosti rychle rozrůstaly. Kovářství, hudebnictví a jiná tradiční romská povolání již nestačily uživit všechny romské rodiny a tak se mezi Romy rozšiřují i jiné zdroje obživy, například nádenické a sezónní práce pro *gádže*. Odvěká izolace se začala prolomovat a Romové postupně přivýkali majoritní společnosti, i když svá obydlí většinou stále stavěli mimo hlavní zástavbu nebo na okrajových částech obcí. Mimo území Moravy se však i nadále většina Romů držela polokočovního způsobu života. Rozvoj manufakturní výroby a industrializace však ještě dále prohlubovaly postupnou pauperizaci (chudnutí) Romů. Před první světovou válkou byli ještě téměř všichni romští dospělí negramotní a diskriminace majoritní společnosti jim brala motivaci ke vzdělání.

Za první republiky byli Romové sice oficiálně uznáni za svébytnou národnostní menšinu, ale nadále byl vůči Romům uplatňován zákon o potulce z roku 1885 a československé státní úřady jim nadále věnovaly mimořádnou pozornost (spíše však v tom negativním smyslu). Asimilační snahy byly negativně vyostřeny v roce 1927 přijetím zákona o potulných cikánech, jehož součástí bylo zavedení ostrakizující tzv. „cikánské legitimace“. Romové byli povinni je při sobě neustále nosit, museli se jimi prokazovat atp. I přes toto stigmatizování postupně docházelo ke sbližování a sžívání části Romů s většinovým obyvatelstvem a jejich vzájemné důvěře.

Ke konci třicátých let se do Československa uchýlila řada romských rodin, které prchaly z nacistického Německa a okupovaného Rakouska. Na konci roku 1939 bylo protektorátním ministerstvem vnitra nařízeno Romům okamžité usazení. Ti, kteří se nepodřídili, byli umísťováni do kárných pracovních táborů v Letech u Písku (Romové z Čech) a v Hodoníně (moravští Romové). Ty byly roku 1942 oficiálně změněny na tábory cikánské. Úmorná práce, nedostatečná strava a neúnosné hygienické podmínky způsobovaly vysokou úmrtnost internovaných osob. V obou táborech byl kromě českých velitelů převážně i český personál. V menších skupinách byli poté Romové jakožto asociální přemísťováni do koncentračního tábora Osvětim (jen ze samotných Letů byly v průběhu války do Osvětimi vypraveny tři transporty). Podle soupisů z počátku okupace se na území protektorátu nacházelo zhruba sedm tisíc Romů. Hrůzy holokaustu, tedy cíleného vyvražďování, se nakonec podařilo přežít jen necelým šesti stům Romů!

Situace po II. světové válce a za komunistického režimu

Po skončení války žili tedy Cikáni-Romové na území Čech a Moravy jen v malých počtech. Již první rok po II. světové válce však vykazují odhady velký početní nárůst Romů na našem území. Většina jich tehdy žila na Slovensku. První soupis z roku 1947 podchytil 101.190 Romů, z nichž na Slovensku žilo téměř 85 tisíc a v českých zemích jen 16.700 Romů - jejich počet zde však potom rychle narůstal. Mnozí Romové odcházeli v prvních poválečných letech ze Slovenska do Čech za prací a lepším bydlením, vláda podporovala dosidlování pohraničí a příchod nových pracovních sil do průmyslových oblastí.

Ale již v padesátých letech se komunistický režim s „cikánským problémem“ vypořádává a začíná ho „řešit“ násilnou asimilací. Romové jsou opět degradováni na jakousi asociální vrstvu a veškeré znaky jejich etnické identity jsou potlačovány a ničeny. Komunistický režim se snaží o nucenou asimilaci, tj. naprosté přizpůsobení Romů hodnotám a normám většinové společnosti. V říjnu 1958 bylo v socialistickém Československu zakázáno kočování a nařízeno usídlení těchto osob zákonem (zákon č. 74 o trvalém usídlení kočujících osob). Tento zákon nepostihl jen v té době kočovné olašské Romy, ale i mnohé usedlé Romy, kteří cestovali mezi rodinou na Slovensku a prací v Čechách - a kteří se potom museli nastěhovat do přiděleného bytu a věnovat se určenému zaměstnání. Usazování Romů probíhalo radikálními metodami (noční razie spolu s jejich zapsáním do speciálních karet, zaměřené na kočovné Romy, vykupování jejich koní apod.). Komunistický režim přivedl Romy do situace, kdy byly postupně ničeny jejich původní hodnoty a normy, aniž by byly přirozeně nahrazovány jinými. Důsledky těchto let jsou patrné dodnes.

Skupiny Romů v Československu a v České republice:

Největší skupinou na území bývalého Československa jsou Romové slovenští (více než 80%). Ti tvoří početně největší skupinu i v současné ČR, kam přišli v prvních poválečných letech ze Slovenska a usadili se zde. Další skupinou jsou Romové olašští, do roku 1959 kočovní. Početně malé skupiny tvoří Romové čeští, moravští a němečtí Sintové, kteří byli za II. světové války většinou vyvražděni ve sběrných a koncentračních táborech.

Použitá literatura:

Miklušáková, Marta: Stručné dějiny Romů v Čechách a na Slovensku, str. 267 – 286. In: Fraser, Angus: Cikáni, Praha 1998

Horváthová, Jana: Kdo byli čeští Romové. In: Černobílý život, Praha 2000

Davidová, Eva: Poválečný vývoj a osudy Romů v letech 1945 – 1989. In: Černobílý život, Praha 2000

Davidová, Eva : Romano drom- Cesty Romů 1945-1990. Olomouc 1995

Romové v České republice po roce 1989

Podobně jako u naší celé společnosti se po listopadu 1989 mnohé změnilo i v životě Romů. V současné době žije v České republice přibližně 220.000 Romů, na Slovensku téměř 500.000. Jejich právní a společenské postavení se postupně zlepšuje, Romové se stali svébytnou národnostní menšinou se všemi právy, která menšinám v České republice náleží.

Většina Romů začala hledat svoji identitu a rozvíjet svou kulturu, o romské problematice se začíná otevřeně hovořit, vznikají mnohé romské občanské iniciativy či sdružení hájící zájmy Romů. Ty se aktivně podílejí na integraci Romů do společnosti, která je konečně chápána jako začleňování Romů do občanského života při zachování všech prvků romské identity. Podpora vzdělávání, výchovy, sociální programy, aktivní politika zaměstnanosti je podporována nejen romskými organizacemi, ale i neromskými, jsou podporovány vládou a nejrůznějšími nadacemi, i evropskými. Právě díky otevřenosti však vystupují na povrch mnohé dříve skryté problémy této národnostní menšiny – na jedné straně většinová společnost vnímá proces emancipace Romů, na straně druhé ale také mnohem intenzivněji vnímá negativní projevy některých skupin Romů. Svoboda, získaná v listopadu 1989, má vedle nepopíratelných pozitivních prvků i svoji druhou stránku - katastrofálně vysokou nezaměstnanost Romů (v důsledku jejich nízké kvalifikovanosti a předsudků ze strany zaměstnavatelů, ztrátu dosavadních sociálních jistot, která vede k chudobě některých romských rodin). Romy ohrožuje i přímé fyzické násilí příslušníků mnoha extremistických sdružení. Většinová společnost stále vnímá Romy především jako skupinu, která má problémy sociálního rázu. Mnohé obtíže Romů v České republice jsou však stěží rychle a efektivně řešitelné, protože jsou důsledkem nejen jejich odlišné kultury, nýbrž především čtyřicetileté politiky, která drasticky potlačovala a ubíjela jejich identitu, včetně jazyka, násilnou ghetizací vytvářela uzavřenost romského etnika atp. S plody této politiky se Romové potýkají dodnes. Všeobecně nízké vzdělání, nemožnost uplatnit se ve společnosti, vysoká nezaměstnanost, nízké sociální postavení má však své příčiny a důsledky. Mezi majoritou i nadále přetrvává bipolární vidění společnosti, tedy rozdělování na nás a je. Problémy početné romské minority jsou však problémy nás všech - zůstává závěr, že kvalita soužití je dána úrovní společnosti a schopnosti vzájemného porozumění a pomoci.

Angažovanost Romů

V prvních svobodných volbách v roce 1990 se do jednotlivých komor Parlamentu dostalo celkem jedenáct zástupců Romů. V rámci nové Ústavy se Romové stali plnohodnotnou národnostní menšinou, v Brně bylo založeno Muzeum romské kultury. Jako jedna z národnostních menšin jsou Romové zastoupeni v Radě pro národnosti, která působí při Úřadu vlády České republiky. Na mnoha obecních úřadech působí romští poradci (častokrát bohužel nejde o skutečné Romy), Romové se začleňují do řad policie atp. Co se týče politické angažovanosti, mají Romové v současné době v ČR jedinou politickou stranu - Romskou občanskou iniciativu, avšak v současnosti bez potřebného politického vlivu.

Po roce 1989 začal také vycházet romský tisk (týdeník, později čtrnáctideník *Romano kurko*, *Amaro Gendalos* (Naše zrcadlo) nebo od roku 1998 obrázkový dětský měsíčník *Kereka* (Kruh) vydávaný Demokratickou aliancí Romů, nově i časopis „*Romano vodí*“ (Romská duše), v romštině a češtině. Od počátku devadesátých let vychází také řada titulů romistické literatury, původní práce romských autorů, práce o historii Romů, etnografii, nejrůznější sborníky či bulletiny Muzea romské kultury. Od roku 1992 připravuje redakce romského vysílání Českého rozhlasu pravidelný pořad romského vysílání *O Roma vakeren* (Romové hovoří), sdružení *Dženo* provozuje denně aktualizovaný zpravodajský internetový server (od listopadu 2002 i romské internetové rádio *Rota* přinášející pravidelné zprávy „z romského světa“) nebo občanské sdružení *Romea* provozuje Romský informační servis – *Romservis*...

Použitá literatura:

Holomek, Karel: Postavení Romů v současnosti. In: Černobílý život, Praha 2000

Davidová, Eva: Romové v poválečném Československu a v současné Slovenské a České republice. In: Rómovia včera, dnes a zajtra, Nitra 2000

Davidová, Eva: Romové a česká společnost. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, Praha 2001

Romská kultura

Povědomí o kultuře určitého etnika si každá společnost konstruuje pohledem svého kulturního systému. Nejinak je tomu i v případě pohledu majoritní společnosti na kulturu romskou. Romům bývá na jedné straně vytýkáno jejich „nekulturní“ chování a na straně druhé je to právě romská kultura, o kterou má většinové obyvatelstvo největší zájem. Tradiční romská duchovní kultura, rodinné a skupinové vztahy, charakter rodiny a komunity, víra i pověrečné představy se odráží v prožívání romské „každodennosti“ i v romské kultuře v tom užším významu. Říká se, že Romové mají v krvi rytmus, a proto jsou tak skvělí hudebníci a tanečníci. Nikoho také nepřekvapí, pokud Rom krásně maluje, vyřezává ze dřeva či modeluje z hlíny, protože umělecké zaměření Romů koresponduje s romantickými představami nás - „gádžů“ o romské temperamentnosti a barvitě obrazotvornosti. Málokdo ale ví, že Romové ovládali kromě hudebních dovedností mnoho řemesel, dnes však již díky industrializaci zaniklých či potlačených (mezi tradiční romské řemeslné dovednosti patřilo zpracování kovů, ať už šlo o kovářství, kotlářství nebo zvonařství, košíkářství, korytářství a další). Nicméně nezpochybnitelným faktem zůstává, že romská kultura, a to ta v širším i užším významu, je dokladem velké vnitřní síly a energie Romů a stává se spojovacím můstkem mezi Romy a většinovou společností.

Romská hudba

Hudba a píseň jsou nejvýraznějším specifikem a hodnotou Romů, dodnes hudbou, písní a tancem doslova žijí, vyjadřují jimi svou celou duši, své problémy a žal, cit a radosti. Romští muzikanti hráli a zpívali a doposud hrají jak *gadžům* (jakožto profesionální či poloprofesionální hudebníci), tak především sobě a vlastní rodině, komunitě. Hrávali šlechtě a panstvu na hradech a v podhradí, potom v městských vinárnách a kavárnách, ale i vesničanům na svatbách, zábavách či pohřbech. Své hudební nadání si Romové přinesli už ze své indické pravlasti a rozvíjejí ho ve většině zemí, kde se usadili a žijí. Skutečný romský hudební a písňový folklor se však velmi liší od obecného povědomí o romské hudbě. Je tomu tak proto, že ty autentické, nejkrásnější a nejhlubší písně a pohádky Romové hrají, zpívají a vypravují jen „svým“ lidem, ať už Romům, nebo i nejbližším neromským přátelům...

Romská slovesná kultura

Žánry romské folklorní slovesnosti jsou rozmanité, k těm nejdůležitějším se u Romů řadí pohádky (paramisa) a písně (gil'a), jejich texty. Právě pohádky měly pro mnohé Romy velký význam – pro romské pohádky je typické prolínání skutečností nadpřirozených s těmi přirozenými, každodenními, všedními (živé meče, okřídlení koně, obři a čarodějnice bez nejmenších rozpaků rozprávějí se sociálními pracovníci, se současnými herci, používají telefon, nebo jezdí ve vlacích a autech) – příslušníkům komunity pomáhalo toto propojování orientovat se v proměnlivém světě, v němž ovšem zůstává cosi stále stejné (tím je například vítězství dobra nad zlem, láska a schopnost odpouštět). Při tzv. pohádkových sešlostech se scházelo početné publikum, byl pozván vypravěč, děti mohly být přítomné, jen pokud byly absolutně tiché. Přitom se probíral a hodnotil život, jednání, chování Romů, sdělovaly se informace o tom, co se děje v okolí romském i neromském.

Romská literatura se v tehdejší Československu začíná rodit na přelomu šedesátých a sedmdesátých let minulého století. V letech 1969-1973 vznikl a působil Svaz Cikánů-Romů, který vydával vlastní zpravodaj *Romano l'il*, kde byly publikovány první romské příspěvky. V roce 1973 byl sice Svaz normalizační mocí zlikvidován, přesto se stal impulsem – i pro písemné vyjadřování mnoha Romů v romském jazyce. Romskou literaturu představují především spisovatelky Elena Lacková, která se narodila v roce 1921 v romské osadě na východním Slovensku (nedávno však zemřela) a Tera Fabiánová narozena v roce 1930 v Žiharci v okrese Galanta. Elena Lacková je mj. autorkou románu *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*, ve kterém s humorem líčí své dětství i dospělost, mj. i jak se stala první romskou studentkou Univerzity Karlovy. Tera Fabiánová vyrůstala do roku 1946 v "cikánské osadě", odkud odešla za prací do Prahy, kde žije dodnes. Z jejích povídek byla publikována například povídka „Jak jsem chodila do školy“ nebo pohádka „Tulák“.

Během prvních let po revoluci vyšlo a vychází mnohonásobně více romských publikací než za celou dobu romských dějin na našem území. V současné době vychází pravidelně publikace romských autorů nebo romský tisk, který je reprezentován kupříkladu týdeníkem *Romano hangos* (Romský hlas), měsíčníky *Amaro gendalos* (Naše zrcadlo), *Romano vodi* (Romská duše) nebo již zmiňovaným dětským časopisem pro děti *Kereka* (Kruh)...

Romské výtvarné umění

S výtvarnou tvorbou Romů se můžeme setkávat především prostřednictvím brněnského Muzea romské kultury, kde je plánovitě budována sbírka romské výtvarné tvorby. Sbírkou obsahuje díla romských profesionálních i neprofesionálních autorů a neklade si za cíl vysokou uměleckou úroveň, jakou vyžadují muzea výtvarných umění, ale snaží se tím i zdokumentovat myšlení a hodnotový systém československých Romů. I přesto, nebo právě proto, má však sbírka mimořádnou cenu. Zahrnuje nejen malby a kresby, ale i dřevěné plastiky, sošky i keramiku, neboť Romové měli vždy blízký vztah k hlíně. I dnes působí v České republice několik romských sochařů, keramiků a malířů.

K nejznámějším a nejoriginálnějším současným výtvarníkům patří bezesporu Rudolf Dzurko (1941), žijící už léta v Praze, jehož tvorba obrazů ze skleněné drtě a dřevořezby, čerpající z vlastních zážitků, z cikánských pohádek i rodových vzpomínek, byla před nedávnem představena i v českokrumlovském centru Egona Schieleho.

Romské divadlo

Někteří Romové mají i herecký talent. Často je bylo možno najít v kočovných divadelních společnostech, jezdili také s loutkovým divadlem či provozovali syntetické divadlo, které spojuje mluvené slovo s hudbou a tancem. Také na ulicích předváděli tanec, hudbu či taneční kreace se zvířaty. Výjimkou nebyla ani akrobacie a předvádění cvičené zvěře - především medvědů nebo opic. Romové byli i v rodině zakladatele českého loutkářství Matěje Kopeckého (1775-1847) a v akrobaticky proslulé rodině Berouskových. V Československu za první republiky vlastnily romské rodiny několik menších cirkusů a také dnes většina světových cirkusů zaměstnává romské artistry, krotitele zvěře apod. V současné době existují dokonce i romská divadla, k nimž patří například makedonské divadlo Pralipe, které sídlí v Německu, divadlo Romen z Moskvy a divadlo Romathan z Košic na Slovensku.

Použitá literatura:

Davidová, Eva: Romská řemesla a způsoby obživy. In: Černobílý život, Praha 2000

Davidová, Eva: Lidová hudba a písně Romů. In: Černobílý život, Praha 2000

Hübschmanová, Milena: Slovesnost a literatura v romské kultuře. In: Černobílý život, Praha 2000

Romové v Českém Krumlově

Český Krumlov je v rámci České Republiky považován za město s nejpozitivnějšími výsledky v soužití Romů s ostatním obyvatelstvem. Romská komunita zde žije bez viditelných vnitřních i vnějších konfliktů, v dobrém sociálně - společenském postavení. Navíc zde žije nejvyšší procento smíšených romsko - českých manželství. Přitom se ale naprostá většina Romů hrdě hlásí k romské etnicitě (romipen, gypsyhood). Český Krumlov se stal tedy jedním z příkladů možnosti bezproblémového vzájemného soužití většinového a romského obyvatelstva. Jednou z příčin je jistě to, že mnozí z Romů žijí v Českém Krumlově již od poválečných let, většina přišla ze Slovenska v rámci dosídlení pohraničí a můžeme je tedy považovat za starousedlíky (dnes zde tedy většinou žijí již ve třetí či čtvrté generaci). Příchod romských osídlenců do pohraničních oblastí probíhal v poválečných letech většinou spontánně, neřízen a neorganizován. Byl po druhé světové válce součástí velkého migračního pohybu Romů ze Slovenska, zejména východního, kdy se odtud stěhovali do českých zemí většinou za prací, lepšími bytovými a životními podmínkami.

Své nové životní prostředí – tedy i město či region Český Krumlov - ještě dlouho nepovažovali za svůj domov. Z této skutečnosti vycházely některé projevy jejich chování k okolnímu i zdejšímu majoritnímu obyvatelstvu, ale i pocit nezakořeněnosti a tím další migrační přesuny některých z nich. Teprve změna tohoto pocitu - v přijetí daného prostředí za svůj nový domov - začala kvalitativně působit na postupnou adaptaci a umožnila určité soužití romské minoritní komunity se zdejší většinovou populací. Tento přelom začal v Českém Krumlově v průběhu 60. let, kdy docházelo k prvnímu generačnímu předělu. Tehdy začala vyrůstat nová generace Romů, zde již narozených. Hlavní příčinou a motivací přesídlení Romů do průmyslových a pohraničních českých měst včetně Českého Krumlova byla vedle získání zaměstnání a možností vyšších výdělků především touha po bydlení mezi státním obyvatelstvem, kde nebudou tak izolováni a koncentrováni jako v „cikánských osadách“ a kde očekávali lepší společenské postavení.

Bydlení Romů v Českém Krumlově bylo donedávna směřováno hlavně do historického jádra - starého města, kde od roku 1945 do začátku 90. let bydlela většina Romů. Jejich největší koncentrací se zpočátku stala Rybářská ulička, kde jim byli přiděleny byty v cenných historických domech - bez rozdílů úrovně předchozích zkušeností v bydlení tohoto typu. To, že v průběhu prvních poválečných let byly pak mnohé tyto domy zdevastovány, není jen vinou romských rodin, které sem přišly z primitivních „kolib“. Zpětně je třeba přiznat, že větší vinu měli představitelé tehdejšího prvního národního výboru (respektive Osídlovacího úřadu), kteří jim bez rozmyslu takové domy přidělili a navíc tyto rodiny ani - pro množství problémů dalších - nenaučily bydlet v nových podmínkách. Druhá koncentrace romských rodin byla v domcích ulice Pod kamenem, při vjezdu do Českého Krumlova směrem od Českých Budějovic. Koncem 50. let však došlo k demolici těchto obydlí v důsledku rozšiřování příjezdové komunikace; odsud byly pak romské rodiny přestěhovány opět do historického jádra města - do ulice Kájovské, Široké a na starý Plešivec (kde žijí dosud) a do dvou domů ve Vyšném II. nad městem; zde však Romové již dávno nebydlí. Dnes bydlí uvnitř historického města jen menší počet Romů; většina získala byty na sídlišti Plešivec, další pak v průběhu posledních - 90. let na novém sídlišti Mír v Domoradicích, nad městem.

Český Krumlov se stal zajímavý právě tím, že se zde romští osídlenci postupně většinou opravdu stabilizovali, že výrazná část z nich považuje toto město již dlouho za svůj domov, že zde žijí bez konfliktů s ostatním obyvatelstvem. Mnozí z přibližně 800 Romů se narodila již v Českém Krumlově, jako potomci prvních osídlenců v rodinách Kotlarů, Dunků, Červeňáků, Rakašů, Bílých i dalších. Z těchto kmenových, základních rodin českokrumlovských romských osídlenců jsou nejstabilizovanější a nejusazenější „rodové“ skupiny Kotlarovců a Dunkovců. Přišly mezi prvními - v letech 1945 - 1948 z východoslovenského okresu Sabinov (později okres Prešov) a Stará Lubovňa.

V Českém Krumlově žije v současnosti okolo 800 příslušníků romské národnostní skupiny z celkového počtu kolem 14 000 obyvatel. V okrese Český Krumlov pak celkově žije cca 1300 Romů - v městech i obcích, z toho tedy stále větší část přímo v Českém Krumlově. V průběhu poválečných let se romská komunita v Českém Krumlově rozrostla ze 150 v r. 1947 na 226 v r. 1967; ze 362 Romů v r. 1970 na 515 v r. 1983 a na 565 v roce 1987.

Pro Český Krumlov je rovněž charakteristické v posledních třiceti letech stále narůstající procento interetnických (smíšených) svazků, relativně nejvyšší v rámci republiky; v roce 1988 již tvoří 30 procent, a dnes dokonce téměř třetinu. K těmto interetnickým - smíšeným manželstvím dochází od 70. let, zatímco v předchozích letech byly je výjimečné. Stále se zvyšující počet smíšených manželských svazků, kde jeden z partnerů je Rom, dokládá jednak v dobrém slova smyslu usídlenost a stále se zlepšující společenskou pozici romské komunity a vzájemnou otevřenost majority a romské menšiny v prostředí města Český Krumlov. Přestože určitá vzájemná předpojatost a předsudkovost - zejména ze strany české a ostatní populace vůči Romům přetrvává v menší míře ještě i zde, smíšená manželství dokládají výrazné změny, k nimž zde dochází ve veřejném mínění a postojích k Romům. Díky tomuto trendu se postavení Romů v Českém Krumlově v současnosti stále lepší, i když jistě není bez jakýchkoliv problémů zejména v souvislosti s nezaměstnaností části z nich.

Řada Romů v Českém Krumlově v posledních letech sama zaměstnává ty, kteří přišli o práci. Romský podnikatel Dezider Dunka, ve své firmě provádí stavební práce a se svými čtyřiceti pracovníky (hlavně romskými) zajišťuje část úklidu města. Mezi dalšími podnikajícími Romy jmenujme alespoň manžele Milana a Věru Kotlarovy, kteří úspěšně provozují hospodu „Cikánská jizba“ v historickém centru Českého Krumlova. Další z místních Romů jáhen Vojtěch Vágai působí v českokrumlovském kostele sv. Víta i v dalších farnostech okresu (například ve Větrní a v Kájově). Romové mají v Českém Krumlově své občanské sdružení „Soužití“, jehož jedním z nejnovějších záměrů je založit ve městě Komunitní romské centrum.

I v Českém Krumlově samozřejmě Romové udržují svou kulturu a folklór, hudební a taneční projevy. Působí zde několik hudebních skupin, dětský soubor „Giloni“ (Písnička), hudebníci a zpěváci tradičního romského folklóru (Jolana Siváková, Gejza Kotlar, František Čarný a další), kteří přispívají k obohacení kulturního života v Českém Krumlově.

Použité zdroje:

Davidová, Eva – Čarná, Marta: Analýza Romů ve městě a okrese Český Krumlov, interní publikace, Okresní úřad Český Krumlov, 2001

Internet: Davidová, Eva: Romové v Českém Krumlově, www.ckrumlov.cz

Doporučená literatura a odkazy na informace o romské menšině

- Černobílý život: Kolektiv autorů, ed. Zdeňka Jařabová, Praha, Gallery, 2000
- Davidová, Eva: Cesty Romů – Romano drom 1945 – 1990, Olomouc 1995
- Fraser, Angus: Cikáni, Praha 1998
- Hancock, Ian: Země utrpení: Dějiny otroctví a pronásledování Romů, Praha, 2001
- Holocaust Romů v povídkách Eleny Lackové: Praha, Nakladatelství učebnic Fortuna, 2002
- Horváthová, Jana: Základní informace o dějinách a kultuře Romů, MŠMT, 1998
- Hübschmannová, Milena: Romské pohádky, Praha, Fortuna, 1999
- Hübschmannová, Milena: Šaj pes dovakeras - Můžeme se domluvit , Olomouc, 2002
- Kladivová, Vlasta: Konečná stanice Auschwitz-Birkenau, Olomouc: Univerzita Palackého, 1994
- Mann, Arne B.: Romský dějepis, Praha, Nakladatelství učebnic Fortuna, 2001
- Nečas, Ctibor: Historický kalendář, Dějiny českých Romů v datech, Olomouc 1997
- Nečas, Ctibor: Romové v České republice včera a dnes, Olomouc: Univerzita Palackého, 1999
- Pavelčíková, Nina: Romové v českých zemích v letech 1945-1989, Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004
- Romové a jejich učitelé: Balvín, Jaroslav a kol., Ústí nad Labem, 1999
- Romové a obecná škola: Balvín, Jaroslav a kol., Ústí nad Labem, 1996
- Romové a pedagogika: Balvín, Jaroslav a kol., Ústí nad Labem, 2000
- Romové, bydlení, soužití (1945-1998): Kolektiv autorů, Praha, Socioklub, 2000
- Romové v české společnosti: Navrátil, Pavel a kol., Praha: Portál, 2003
- Romové - O Roma: tradice a současnost: Šuleř, Petr a kol., Brno: Muzeum romské kultury; Moravské zemské muzeum, 1999.
- Romové v České republice: (1945-1998): Kolektiv autorů, Praha: Socioklub, 1999
- Romové ve městě: Kolektiv autorů, Praha: Socioklub, 2002
- Romové ve fotografii Evy Davidové: Praha, Nakladatelství učebnic Fortuna, 2002

Odkazy na informace o romské menšině:

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67
602 00 Brno
<http://www.rommuz.cz>

Muzeum romské kultury funguje od roku 1991 v Brně a bylo zřízeno Společností odborníků a přátel romské kultury. Muzeum pořádá nejrůznější výstavy o historii i současnosti Romů, odborně-populární přednášky, zabývá se sběratelskou a výzkumnou činností a spolupracuje s mnoha domácími i zahraničními muzei a vědeckými institucemi.

Tisk

Romský tisk v současnosti reprezentuje týdeník *Romano hangos* (Romský hlas, na internetu - <http://www.romanohangos.cekit.cz>), měsíčníky *Amaro gendalos* (Naše zrcadlo, <http://www.dzeno.cz>), *Romano vodi* (Romská duše, <http://www.romea.cz>), nebo časopis nejen pro romské děti - *Kereka* (Kruh). Pro odborníky (lingvisty, historiky, etnografy, antropology atd.) je určen čtvrtletník *Romano džaniben* – časopis romistických studií. V jihočeském kraji vychází také občasník – zpravodaj *Nevo dživipen* (Nový život, <http://www.dzaniben.cz>), který uveřejňuje sociálně-právní informace pro Romy a prezentuje významné regionální osobnosti a zajímavosti českobudějovicka. Vydávání romského tisku je většinou dotováno kvůli svému zvláštnímu poslání ze státního rozpočtu.

Rozhlas

O Roma vakeren

Romská redakce Českého rozhlasu 1 - Radiožurnálu, kterou vede Anna Poláková, pravidelně připravuje pořad "O Roma vakeren" ("Romové hovoří"). Na internetových stránkách <http://radiozurnal.rozhlas.cz> je k dispozici také textová i zvuková verze pořadu, který je vysílán na okruhu Českého rozhlasu 1 - Radiožurnálu každý pátek od 20 do 21 hodin. Kromě toho připravuje romská redakce také patnáctiminutové publicistické relace, které se vysílají na frekvencích regionálních studií.

Internet:

Romové v České republice - <http://www.romove.cz> - internetový server, kde jsou k dispozici nejrůznější informace o romské menšině, ať již o historii, kultuře či tradicích, součástí stránek jsou seznamy organizací, které se zabývají Romy, fotogalerie nebo ankety o vztahu Romů a Čechů včetně aktualit ze života českých Romů...

Zpravodajský server sdružení Dženo - <http://www.dzeno.cz>

Denně aktualizovaný romský zpravodajský server provozovaný sdružením Dženo. Přehled koncertů romské hudby po celé ČR, monitoring článků s romskou tematikou, zprávy od Romů z domova i ze zahraničí. Na www.dzeno.cz naleznete i přímé linky na samostatné stránky romského měsíčníku *Amaro gendalos* a vysílání romského internetového rádia Rota.

Rádio Rota - <http://www.radorota.cz>

Romské internetové rádio Rota provozované sdružením Dženo od listopadu 2002. Pravidelně aktualizované vysílání z romského světa.

Romský informační server - ROMSERVIS - <http://www.romea.cz>

Server přináší aktuality, zprávy, komentáře, rozhovory, historie, jazyk, nejrůznější odkazy, diskuze, ankety, soutěže - vše o Romech na jednom místě. Jeho součástí je i internetová verze časopisu Romano vod'í (romská duše). Provozovatelem serveru je občanské sdružení Romea.

Amaro gendalos - <http://www.dzeno.cz>

Internetová podoba romského společensko-kulturního měsíčníku Amaro gendalos (Naše zrcadlo), které od roku 1997 vydává sdružení Dženo.

Romano vod'í - <http://www.romea.cz>

Internetová verze romského měsíčníku Romano (Romská duše), který vychází od roku 2003.

Kontaktní údaje

Informační centrum občanského sektoru

ICOS Český Krumlov
Nám. Svornosti 2
381 01 Český Krumlov
kontaktní osoba – Ing. Jiří Fajtl Ph.D.
email: icos@krumlov.cz
tel/fax: 380 712 202
web: <http://www.icos.krumlov.cz>

Centrum ochrany lidských práv jižní Čechy

Centrum ochrany lidských práv
Nám. Svornosti 2
381 01 Český Krumlov
kontaktní osoba – Karel Tejček
email: lidskaprava@krumlov.cz
tel/fax: 380 712 202
web: <http://lidskaprava.krumlov.cz>

Poděkování

Naše poděkování patří Nadaci otevřené společnosti – OSF Praha, která celý projekt „Poznáním k porozumění – Moji kamarádi Romové a svět kolem nás“ podpořila a bez jejíhož finančního přispění by nemohla vzniknout ani tato příručka. Za finanční podporu děkujeme i Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, která projekt podpořila prostřednictvím svého Nadačního fondu na pomoc zdravotně a sociálně handicapovaným spoluobčanům.

Zvláštní poděkování patří především etnografce a romistce PhDr. Evě Davidové za její obětavou spolupráci na celém projektu a za odborný dohled, bez kterého by nemohla spatřit světlo světa ani tato publikace.

Samozřejmě také děkujeme všem, kdo se na projektu podíleli, tedy ředitelům a pedagogům za jejich vstřícným přístup a pomoc při realizaci jednotlivých seminářů a soutěží ve všech českokrumlovských základních školách, tak samozřejmě těm, kdo se vlastní účastí podíleli na seminářích – zde patří zvláštní poděkování českokrumlovskému hudebníkovi Františku Čarnému. A v neposlední řadě děkujeme také všem dětem ze základních škol v Českém Krumlově za jejich pozornost a zájem diskutovat a za jejich výtvarné a literární snažení v rámci obou soutěží a nízkoprahového zařízení pro děti a mládež „Bouda“ Český Krumlov za poskytnutí prostor pro závěrečnou akci celého projektu.